

Askespredning

Foredrag holdt ved kirkegårdskonferencen 7. marts 2019
på Nyborg Strand, lettere tilrettet.

Af Leif Arffmann

tidligere provst i Vejle Provsti

Hvordan forholder vi os til et konkurrerende tilbud som askespredning?

Hvor kender vi askespredning fra? Det gør vi fra filmen *Broerne i Madison County* fra 1995 med Meryl Streep og Clint Eastwood eller fra romanen af samme navn. Den handler om, at to søskende kommer til deres afdøde mors hus. Mens de går igennem indholdet af hendes pengeskab og testamente, bliver de overraskede over meget specifikke instruktioner om, at hendes krop skal kremeres og hendes aske skal spredes ud over den nærliggende Roseman Covered Bridge. Dette er ikke i overensstemmelse med de arrangementer vedrørende begravelsen, som de ellers kendte fra deres forældre. Der var en årsag hertil. Moderen havde haft en romantisk affære med en fotograf, og broen dér spillede en stor rolle i den historie. Her var der tale om askespredning på landjorden. Men i en mindre kendt film er der tale om askespredning til søs. Det er Federico Fellinis film: "Og skibet sejler" fra 1983.

Handlingen foregår i juli 1914, og filmen følger et antal forviklinger på en luksusliner, hvor en gruppe teater- og operafolk mødes for at sprede en berømt operasangerindes aske i havet. Det lykkes også, hvorefter passagerne mødes af nyheden om skuddene i Sarajevo, der førte til 1. Verdenskrig.

Askespredningens historie

Rent historisk og forklarende kan begravelsesformerne sættes op i forhold til de fire elementer: Luft, jord, ild og vand. Vi bruger dem alle sammen på en eller anden måde i forhold til begravelse og ligbrænding. Når det drejer sig om aske-

spredning over åbent hav, har vi brug for tre af elementerne. Vi har brug for ilden til at brænde den døde, vi har brug for vinden til at puste til asken, så den blæser væk, og vi har brug for vandet som det sted, hvor asken falder ned, når vinden har sluppet sit tag i asken.

Askespredning over åbent hav hænger begribeligvis sammen med ligbrændingen. Hvad vi ikke normalt tænker på er, at ligbrændingen oprindeligt er en nomadeskik. Når nomadestammen rejste fra sted til sted for at finde bedre græsningsområder, og der skete dødsfald i stammen, ja så blev den døde brændt, og asken blev anbragt i en urne, der blev taget med på den videre færd. Agerbrugerne er mere tilbøjelige til at foretage jordbegravelse, men gennem historien ser vi, at askeurnen sædvanligvis, ligesom kisten med den døde, bliver anbragt i en bygning eller begravet i jorden. Også her i Danmark har der været århundreder, hvor jordbegravelse var det mest almindelige og århundreder, hvor ligbrænding var det mest almindelige.

Spredningen af asken over havet har muligvis været en del af skikkene i dele af vikingetiden, men da der er fundet mange grave fra vikingetiden på landjorden, har det næppe været det almindelige. Arkæologisk set regner vi med, at i de dele af Danmarks oldtid, hvor kremering var udbredt, blev den døde brændte knogler enten begravet i en urne eller antagelig også ofte spredt i vandet, over marker eller i skoven. Antagelig opfattede man asken som frø, der skulle sås, for at nyt liv kunne genopstå, og handlingen kunne således betragtes som et udtryk for en cyklisk livsopfattelse.

Askespredning i 2019. Rammer for begravelse og ligbrænding

Hvordan er det så i Danmark i dag? Vi starter med reglerne. Her i Danmark har Folketinget vedtaget en lov om begravelse og ligbrænding. Det er loven, der sætter rammer for, hvordan vi her i landet skal forholde os, når en af vores nærmeste dør. Loven blev første gang vedtaget i 1975 og er revideret i lettere grad nogle gange siden da. Sidste gang det skete, var den 11. december 2018.

Lovens hovedanliggende er at sige, at et lig enten skal *begraves eller brændes* (§ 1). Begravelse skal ske på folkekirkens kirkegårde eller andre af kirkeministeren godkendte gravpladser, hedder det så i § 2. Men når det drejer sig om ligbræn-

ding, eller snarere følgerne af den proces, fortsættes der i § 3 med følgende: Asken skal nedsættes på en af de begravelsespladser, der er nævnt i § 2, stk. 1, eller anbringes på et andet sted, der er godkendt af kirkeministeren.

Det er sådan, det skal være. Men ved den seneste lovændring blev der tilføjet et "kan". For i den samme § 3 står der: "Asken kan spredes over åbent hav, hvis afdøde skriftligt har ønsket dette. Kravet om skriftlighed kan fraviges, når det er utvivlsomt, at det var afdødes ønske, at asken skulle spredes over åbent hav." På borger.dk er det nemt. Man kan udfylde et skema, hvor der anmodes om askespredning.

Skema vedrørende askespredning. Fra www.personregistrering.dk.

Spredning af aske over åbent hav		
<small>Læg blanketten sammen med dine øvrige papirer som de efterladte får brug for i forbindelse med dødsfaldet. Når de pårørende anmelder dødsfaldet skal blanketten vedlægges anmodningen</small>		
 Personregistrering.dk		
Personlige oplysninger		
Jeg ønsker, at min aske skal spredes over åbent hav		
Fornavn(e)		CPR-nummer
Mellemnavn(e)		
Efternavn		
Vej og nummer	Postnummer	By
Spredning af aske		
<small>Spredning af asken skal foregå over åbent vand, det vil sige over havet eller over større fjorde eller bugter. Det er ikke tilladt at sprede asken over en sø. Det er ikke tilladt at sænke en urne med aske i havet. Spredning af asken skal foregå på en sømmelig måde. Handlingen skal foretages på en måde, der ikke vækker opsigt.</small>		
Underskrift		
<small>Blåstet DT 1.1.10</small>	<small>Dato/måned</small>	<small>Underskrift</small>
<hr/> <hr/>		

Der fortsættes i loven således: "Begravelsesmyndigheden træffer afgørelse om, hvorvidt kravet om skriftlighed kan fraviges. Fremsættes der indsigelse mod begravelsesmyndighedens afgørelse, og tages indsigelsen ikke til følge, forelægger begravelsesmyndigheden afgørelsen for skifteretten, der træffer afgørelse ved en kendelse, der ikke kan kæres."

Lad os anvende et eksempel: Begravelsesmyndigheden kan afgøre, at anmodningen om askespredning ikke kan imødekommes, fordi familien vil sprede asken nær en havn, og det er ikke åbent hav. Så bliver det Skifterettens bord, og hvis Skifteretten er enig med begravelsesmyndigheden, så kan sagen ikke ankes. Så er det kun en domstolsafgørelse, der kan lave om på tingene. Så skal sagen i retten.

Der er ikke i bekendtgørelser eller cirkulærer udfoldet nærmere, hvorledes vi skal forholde os i henseende til askespred-

ning. Men det skal tilføjes, at loven fortsætter i stk. 4 i samme paragraf med at tilføje: "Biskoppen kan tillade, at der forholdes med asken på anden sømmelig måde end nævnt i stk. 2 og 3, når der foreligger et bestemt udtalt ønske herom fra afdøde. Biskoppens afgørelse kan påklages til kirkeministeren. Klage skal være indgivet skriftligt, inden 4 uger efter at klageren har fået meddelelse om afgørelsen."

Alt dette betyder, at det er lovgivers opfattelse, at vi her i Danmark skal foretage jordbegravelse eller ligbrænding, og at kisten eller urnen skal henholdsvis begraves, henholdsvis nedsættes på folkekirkens kirkegårde eller på en anden godkendt begravelsesplads. Alt andet end det er undtagelser. Sådan har Folketinget tænkt. Det er baggrunden for det, vi foretager os. Men udover det, vi skal, er der altså noget, vi kan. Vi kan foretage askespredning over åbent hav.

Askespredning over åbent hav, praksis i dag

I 2019 er askespredning over åbent hav blevet en stedse mere populær begravelsesform. Det skyldes, at den er billig. Dertil kommer, at den fra tid til anden får særlig presseomtale, som tilfældet var ved Hans Kongelige Højhed Prins Henriks død sidste år.

Langt de fleste bedemænd henviser de efterladte til selv at foranledige askespredningen over åbent hav, al den stund, at vi her i landet har meget hav, og mange mennesker er bådejere eller kender andre mennesker, der er bådejere. Ved askespredning over åbent hav følger ingen vedligeholdelse af et gravsted, og der er ingen betaling for erhvervelse. Så hvis forudsætningerne er i orden, er det en ganske nem løsning at vælge. Man kan endda også få marinehjemmeværnet til at hjælpe sig.

Fra Hjemmeværnets hjemmeside

"Sol, forår og askespredning til søs. Lørdag den 7. maj 2016 var en dejlig varm solskinsdag med skyfri himmel over København. Om formiddagen samlede en blandet besætning sig på Holmen for at klargøre MHV 907 "Hvidsten".

Der bliver taget imod cirka 10 civile gæster. Anledningen: En 84 årig kvinde var afgået ved døden og efter familiens ønske havde Marinehjemmeværnet indvilliget i at sejle hendes urne ud på Øre-

sund, hvor de pårørende ville sprede asken. Cirka klokken 10.15 forlod "Hvidsten" Holmen og sejlede ud til farvandet ud for Eremitageslottet nord for København. Efter en time var skibet fremme og ceremonien kunne begynde. Orlogsflaget blev sænket på halvt, der blev kimet med korte slag på skibsklokken og familien begyndte at samle sig på agterdækket. Familien spredte asken ud over vandet og kastede røde roser som et sidste farvel til den afdøde, mens besætningsmedlemmer stod linet op lidt længere væk med huen under armen. Der blev en sidste gang kimet med skibsklokken og flaget blev igen hejst helt op, hvorpå sejladsen fortsatte tilbage til København. Det var en enkel og værdig ceremoni til en afdød, som er draget til en bedre verden end denne. Familien fik en god oplevelse og takkede efterfølgende fartøjsfører Geert Schou Magnussen for indsatsen."

Man kan spørge sig selv, om Øresund falder ind under begrebet: "Åbent hav".

Men det er ikke kun et hovedstadsanliggende:

Skive Folkeblad 1. marts 2018

"Oftentimes sejler de pårørende selv ud på fjorden eller havet for at sprede en afdøds aske over åbent hav eller sænke urnen ned i vandet på en helt uformel måde. Mange har en tilknytning til fjorden, har måske haft sit liv på havet eller sejlet meget, eller asken spredes på vandet ud for et elsket sommerhus. Men har man ikke den mulighed, kan Marinehjemmeværnet hjælpe.

Flotillechef for HVF 122 Thyborøn, Henning Damholt Kristensen, der bor i Vinderup, oplyser, at det sker en til to gange om året, at de i det lokale marinehjemmeværn bliver bedt om hjælp til den opgave.

– Min egen storebror, Jens Peter Damholt Kristensen, ligger ude i fjorden ud for Handbjerg Marina, hvor han blev drysset ned. Når vi i Marinehjemmeværnet hjælper med den opgave, er der lavet et direktiv for askespredning, som blandt andet fortæller, at flaget skal være på halv, der bliver bedt en bøn, og der lydes med skibsklokken, siger Henning Damholt Kristensen.

– Det er en flot ceremoni, som de pårørende vil huske længe. Jeg er typisk selv med ude plus et antal officerer og vores seniorfartøjsfører, som er chef for Struer Shantykor og synger og står for en andagt ombord, siger Henning Damholdt Kristensen."

At urnen nedsænkes må vist siges at være i uoverensstemmelse med lovgivningen og de deraf følgende retsregler.

Det er ikke så ligetil at finde faktiske tal for, hvor mange askespredninger der finder sted. Men Danske Krematoriers Landsforening har siden 2015 ført en intern opgørelse, der viser, at det i 2015 var ca. 6,5% af alle aske rester efter afdøde, der blev udleveret til spredning, og i 2018 er dette tal beregnet til 9,5%, d.v.s. 9,5 % af alle brændinger i 2018: 46.340 = 4.402 i hele landet. Vi ved dog ikke, om der så rent faktisk foregår en spredning over åbent hav. For har jeg først tantes aske, så kan jeg jo lige så godt sætte den på kaminhylden, fremfor at ulejlige fætter Peter med at få båden rigget til og sejle ud og sprede asken.

En trussel mod kirkegården?

Hvordan forholder vi os på kirkegårdene til askespredningen? Vi kan vælge at arbejde ud fra en prispolitik, der gør det

Minde over navngivne, hvis lig aldrig blev fundet, Harboøre. Foto: Leif Arffmann.

mere attraktivt at vælge kirkegården frem for det åbne hav. Dette sker i øjeblikket flere steder i landet. Vi kan også vælge at sige: Vi har på kirkegårdene rammerne for en ændret mindekultur. I Danmark har vi, som før nævnt, meget hav, og derfor er der gennem historien mange, der er omkommet på havet. Det er ikke altid, det var til at finde ud af, hvem det så var, der skyllede i land som strandvaskere. Men flere steder i landet er der på kirkegården opsat et minde over disse mennesker. Der er tale om minder, både over kendte og ukendte. For der kunne også være tale om omkomne, hvis lig aldrig blev fundet. Vi finder det for eksempel i Harboøre, hvor mindemuren har teksten: "De stred på havet for dagligt brød og fandt derude den bitre død, engang i opstandelsens morgengry skal Gud dem kalde til liv på ny." Marmorrelieffet er udført af Torvald Westergaard og forestiller en mor, der tager afsked med sin søn, før han tager på havet. Der er indført 84 navne på omkomne, hvis lig aldrig blev fundet.

Minde over unavngivne "strandvaskere", Harboøre.
Foto: Leif Arffmann.

Torvald Westergaard har også udført relieffet i den mere undselige sten over de ukendte søfolk, strandvaskerne, også på Harboøre Kirkegård. Her er teksten: "Tavse og ukendte kom til de til land; deres navne dog vides på evigheds strand." Der er endvidere en henvisning til en bibeltekst, Johannes Åbenbaring 20, 11-15: Her står der bl.a.: "...havet gav sine døde tilbage, og døden og dødsriget sine døde."

Minde over dem,
der blev derude.
Thyborøn.
Foto: Leif Arffmann.

Minde over dem, der blev derude, Thurø Kirkegård.
Foto: Hans Nørgaard.

Vi ser det samme i Thyborøn. Her er der tale om et fælles minde, hvor det direkte er skrevet: "Minde over dem, der blev derude."

Vi kan også finde eksempler andre steder end i Vestjylland. Der kan således henvises til Thurø. Her ser vi ligeledes et minde over dem, der blev derude, her er blot navnene anført. Et fjernere sted, hvor der findes et minde over dem, der ikke kom tilbage, er udenfor Ilulissat, i Sermermiut i Grønland. Lone van Deurs skriver i sin bog om grønlandske kirkegårde: *Vi går gerne langt for vore døde* side 129: "En tæt gruppe af hvide kors står på kirkegårdens højeste punkt. Jeg tæller 33, der er sat himmelstræbende over dem, der er forsvundet. De står tæt sammen og minder om, at en fanger altid lever på kanten af døden."

En dialog med askespredningen

Der kan således findes eksempler på, at vi på kirkegården mindes de mennesker, der ikke er begravet på kirkegården. Dette rejser spørgsmålet, om ikke der skal skabes sådanne minder over dem, der ikke hviler her, på vores danske kirkegårde i 2019. Heroverfor kan det begribeligvis indvendes: Jamen nu har de valgt den billigste måde at blive begravet på, så skal vi da ikke komme bagefter og skabe et mindested. Det er ikke ærlig snak. Det er at gøre vold på mennesker, der har valgt askespredningen.

Der er dog andre hensyn, der kunne tale for en ny mindeform på kirkegården. Det afgørende i den danske begravelseslovgivning er afdødes eget ønske. Er askespredningen valgt af mig, så tager jeg ikke hensyn til mine efterlevendes eventuelle behov. Det gør lovgivningen heller ikke. Men erfaringerne fra 1980'erne og 1990'erne fortæller, hvor ofte der blev ansøgt om urneflytning fra anonym fællesgrav til fællesgrav med navneplade eller til gravsted. Det skete, fordi de efterlevende havde brug for et geografisk sted til sorgbearbejdelsen. Og dette sker stadigvæk. Urneflytning lader sig begribeligvis ikke gøre, når asken er spredt. Men mindstedet kan etableres. Det kan være et monument, det kan være en skulptur, det kan være et træ. Det kan være en markering af anden art, måske ved genbrug af materialer, der allerede findes på kirkegården. Vi imødekommer derved et behov for at skabe en sorgens geografi. Naturligvis er der udgifter forbundet med etablering af et sådant minde for de mennesker, der blev en del af havet, men alt efter hvilken løsning, der vælges, behøver det ikke nødvendigvis at blive en beko-stelig affære for kirkegården. Det siger sig selv, at en sådan markering også vil give mest mening på de kirkegårde, der er beliggende i en rimelig afstand fra de danske farvande. Jeg vil således gerne bringe dette synspunkt ind i debatten om askespredning og kirkegårdenes fremtid i Danmark.